

Szerkesztőség és kiadó-hivatal:

Budapest, V. ker. főút 30. sz.
II. emelet, 18. ajtó,hová az előfizetési pénzek,
kéziratok és fölhasználások
küldendők.Bérmertlen levelek el nem
fogadjának.

Kéziratok vissza nem küldetnek.

SZOMBATI UJSÁG.

ZSIDÓ VALLÁSI, KÖZSÉGI, TÁRSADALMI ÉS KÖZMÜVELŐDÉSI

HETILAP.

Előfizetési díj:

Egy évre . . . . . 6 frt
Fél évre . . . . . 3 „
Negyedévre . . . . . 1 „ 60 kr.
Egyes szám . . . . . 12 „

Hirdetési díj:

Egy kéthasábos petsor 10 kr
Többszörös hirdetésnél 7 „
Nyilttér sorja . . . . . 20 „
Bélyegdíj . . . . . 30 „
minden beigtatás után.Felelős szerkesztő: **Zsengeri Samu.**

Megjelenik hetenként egyszer.

Társszerkesztő: **Grosz Viktor.**

Tartalom: Urának hű szolgálja. Dr. Jellinek Adolf tól. — A Lederer-ünnepe. Bibliafejtégetési tanulmányok. Steiner Ignác-tól. — A kaposvári államgymnasium. Neumann József-től — A rágalmozókhoz. — Tárca: Lederer Ábrahám. — Iskola és nevelés: A hazafias szellem a zsidóiskolában. Rosinger Márton-tól. — Különlétek. — Szépirodalmi Csarnok: A halottak napja. Hirdetés.

Számtalanszor szoltunk már e helyütt azon olvasóinkhoz, kik lapunkat fennállása óta rendszeresen elfogadják, de minden kérésünk és levélben való egyenes felszólalásunk dacára sem fizetnek, sem a lapot vissza nem küldik. Kijelentettük e helyen azt is, hogy az illetőktől utánvétellel fogjuk az előfizetést beszélni s midőn ezt megtettük, voltak közöttük, a kik az utánvételi lapot ki nem váltották. Ilyetén nem csak a lap árával, hanem a többszöri postai díjjal és az utánvételi költséggel is meg rövidítették bennünket. Az ily tág lelkiismereti emberekkel szemben — mert a szellemi tulajdonjogot biztosító hiányos törvényeink egyéb eszközt nem szolgáltatnak az elégtételre — csak megvetésünknek adhatunk kifejezést s hogy a világ is ismerje e derék honfitársakat, legközelebb névlajstromukat is fogjuk lapunkban közzé tenni. A legfurcsább a dologban az, hogy ezek közt számos ügyvéd is van, tehát oly férfiak, kiknek a sértett jog és vagyonszélyeztetés védelme a hivatásuk.

Uranak hű szolgálja.

Alkalmam volt az uralkodó bolgár fejedelem atyjának, Sándor heszeni herczeg sajátkezű levelét olvasni.

A herczeg többek közt azt írja, hogy midőn Wladimir orosz nagyherczeg, utolsó alkalommal Németországon utazott keresztül és vele az orosz zsidók szomorú sorsáról beszélt, arról értesült, hogy III. Sándor czárt nagyon felháborította zsidó alattvalóinak rémséges helyzete és sehogy sem foghatja fel, hogy a hatóságok nem képesek a szerencsétlen zsidók életét és vagyonát megvédeni.

Mind a herczeg leveléből, mind a nagyherczeg tudósításából, ki a czár testvére, világosan kitünik, hogy III. Sándor czárt azon irtóztatós kegyetlenségek, miknek több ezer zsidó esett áldozatul, már hónapok előtt sem hagyták részvét nélkül, sőt hogy hivatalnokai hanyagsága, jobban mondva vétkessége fölötti haragjának, éles szavakban adott kifejezést és rosszalását nyilvánította, hogy birodalmában a személy- és vagyonszélyeztetést nem tudják föntartani.

Ignatiew jól ismerte uralkodója akaratát és mit tett mint urának hű szolgálja, hogy a császári akaratnak érvényt szerezzen? Talán oly értelmű köriratot olvastatott fel a birodalomban, hogy a zsidóüldözés ronda

forrásait elzárja, hogy az orosz zsidók a czár alattvalói és ennél fogva senkisémm támadhatja meg őket törvényt sértés nélkül?

Ignatiew nemcsak hogy saját császára előtt a helyzet valódiságát eltitkolta, hanem megtiltotta még az orosz hirlapoknak is azt közölni, nemcsak a czár nyilt parancsát mellőzte, hanem mint már természetében van, még inkább titkon ellene dolgozott. Miért panaszkodnak a nihilisták kegyetlenségei ellen, midőn egy orosz miniszter, mint azt a sajtó is állítja, a zsidóhajszákat összetett karokkal nézi, hogy az orosz népnek kis elégtételt szolgáltatson, mert őket az orosz zsidók századokon át kifosztották? Oh, ezek a gonosz zsidók! Ezek és nem mások szívták ki az orosz nép véréit, ellenben a megvesztegethetlen, lelkiismeretes és a legtisztább kötelesség érzettől áthatott hatóságok nem ismertek magasabbra célt, mint a köznép jólétét emelni és megvédeni azt saját országában.

Nincs hübb szolgálja a diplomatiái evangelium szerint, mely azt tartja, hogy a szavak a gondolatok elrejtésére szolgálják, mint Ignatiew gróf, a zsidók, németek és az osztrákok-magyarok ellensége, ki mint diplomata uralkodik és mint ilyen czárjának tudósítója.

Németországban is kering egy fejedelmi nyilatkozat, mit a „Wiener Allgemeine Zeitung“ f. é. május 13. sürgönye szerint a német császár Loris Melikow grófnak mondott volna: „hogy Németországban a zsidók emantipatiója nagy politikai hiba volt, miről az oroszok példát vehetnek!“ Való lenne e sürgöny tartalma? Bismarck herczeg nem lett volna egyéb, mint urának hű szolgálja akkor, midőn a berlini zsidóhecczeket tétlenül nézte, mintha nem is vasherczeg lenne az, ki az antisemitikus sürgönyökre és feliratokra oly nyájas udvariassággal felelt, mintha szívélyes üdvözlőkre válaszolna? És Stöcker mindenkor és mindenütt ne lett volna egyéb, mint a porosz király udvari szónoka? Valóban a porosz király nyilatkozata az, mit a villanysodrony világgá szórt?

Akkor majd elmondja egykor a történet, hogy Vilmos császár óriási sereggel alázta meg a büszke Franciaországot, ellenben kedvelt császáruk I. Ferencz József egyedül császári szavával, az ó- és újvilágban millió és millió sziveket hóditott meg magának.

A dicsének elhangzik, a borostyán koszoru elhervad, csataképek és emlékszobrok elenyésznek, de az

igazság sziklája sérthetetlenül és rendületlenül magaslik ki az emberiség történetében. E sziklán örökké fog őfelsége I. Ferencz József magasztos képe tündökölni.

Dr. Jellinek Adolf.*)

A Lederer-ünnepély.

Az akademia Kisfaludy-termében május 29-én felette nagyszámu közönség gyült egybe, hogy Lederer Ábrahám 25 éves jubilaumát megünnepelje. Már 10 órakor oly zszofolva volt a terem, hogy a folyvást érkező nagyszámu érdeklődőket a melléktermekben kellett elhelyezni s ezek is csakhamar megteltek. A közönség körében ott láttuk a fővárosi tanügyi körök legkiválóbb képviselőit, ezek között Békely Imre és Tóth József tanfelügyelőket, Zichy Antal, Ballagi Mór, Meyer Miksa, Kármán, Szabó, Palóczy, Alexander tanárokat, György Aladár, Schweiger Márton, Neuwelt Ármin, Ágai Adolf urakat, a fővárosi testület számos képviselőit, díszes hölgyközönséget, nagyobbbrést az izr. nőegyletek és a tanítónők képviselői köréből. A tanuló fiatalság s az ünnepeltnek volt növendékei pedig ugy a teremben, mint a karzaton igen nagy számban jelentek meg s zajos óvátókban részestik kedvelt mesterüket.

Az ünnepély lefolyása méltó volt az ünnepelt érdemeihez. Dr. Schnierer Aladár igen szép s eszmékben gazdag megnyitó beszédet mondott. Csukási történeti előadása sikerült dolgozat volt, melyet a közönség mindvégig figyelemmel hallgatott. Steiner István és Seligmann beszédei igen hatásosak voltak, s a hallgatóság osztatlan tetszésében részesültek. Zajos tetszést aratott az ünnepelt válasza. Beszédének főleg az a része mondható kiválóan hatásosnak, melyben a bibliából vett hasonlatnál idézte az urnak Ábrahámhoz intézett szavait, hogy hagyja el régi hazáját, mert elvezeti egy újabb szebb hazába, mely az ígélet földje lesz neki és maradékinak édes otthona. Ha-

*) Midőn a hirneves tudóstól már másodizben van szerencsénk cikket közölni, kötelességünknek tartjuk t. olvasóinknak tudtára adni, hogy ezeket közvetlen cikkirótól vettük s hogy szives ígéletét birjuk, hogy gyakrabban fog bennünket nagybecsü dolgozataival szereneséltetni. Szerk.

zafias szellemtől áthatott szavait meg-megújuló zajos tetzsésnyitakozat kísérte mindvégig.

Az ünnepély lefolyásáról a következő tudósítást adjuk:

Az ünnepet a bpesti izr. tanítóképző intézet növendékei a „Szózat“ elénekülésével nyitották meg.

A megnyitó beszédet dr. Schnierer Aladár egyetemi tanár mondotta. Az a mi a népnevelés érdekében hazánkban pár év alatt létesült, ugymond, páratlanul áll a világ művelődés történetében. S azt azoknak a férfiaknak köszönhetjük, kik rejtve, ismeretlenül terjesztik a tudományosságot s terjesztik a humanismust. E férfiak igazán megérdemlik a közbecsülést. S hogy mi e férfiak érdemeit tudjuk méltányolni, bizonyítja az, hogy ily sokan gyültek össze e férfiak egyikének ünnepére.

A felhangzó éljenek csillapulta után egy küldöttséget indítottak az ünnepeltért. Ezalatt Csukási Fülöp az ünnepély történetére a Lederernek hazánkban való működésére vonatkozólag olvasott fel egyes adatokat.

Mikor Lederer Ábrahám a küldöttséggel megérkezett, a közönség felállással és nagy éljenzéssel üdvözölte. Azután Herzog Emil fővárosi tanító a magyar néptanítás nevében kissé pathosz-teljes és hosszas, de igen szépen kidolgozott üdvözlő beszédet intézett az ünnepelthez.

E beszéd végével kezdetét vette a különböző egyesületek, testületek részéről több emléktárgy és üdvözlő átadása.

Steiner, a népnevelők lapjának szerkesztője, mint a magyar paedagogiai irodalom egyik munkását üdvözölte az ünnepeltet s arany tollat nyujtott át neki.

Dr. Klein Fülöp, orvos, egyike Lederer első magyarországi tanítványainak, a bizottság megbízásából egy albumot nyujtott át, Lederer tanítványai arczképével; Seeligman Eleázár az orsz. izr. tanító egyesület nevében, a magyarra fordított biblia egy diszpéldányát; az Eötvös alapkezelő bizottsága nevében Péterfy Sándor üdvözlő beszédet mondott, ugyszintén a magyarországi központi Fröbel nőegylet, valamint a sugáruti tanító képzőintézet nevében is; Friedmann J. a pesti izr. (nőegylet megbízásából átadta az egylet tiszteletbeli tagjává megválasztásáról szóló diszokldvelet. A III-ik egyet. tanítógyülés végrehajtó bizottság nevében Lakics Vendel üdvözlő beszédet, a budapesti tanító testület nevében Tanos Imre, az orsz. tanszermuzeum

TÁRCA.

A magyar zsidó-tanítás e hó 29-én nagy ünnepet ült, oly ünnepet, minőt a zsidó iskola történetében hiába keresnénk. A hazai keresztény tanítás tiszteletével és elismerésével adózott a zsidó paedagognak, mert mint idegen származásu magyarrá lett, huszonöt év óta magyar szellemen munkálkodik s a magyar paedagogiai irodalom megteremtésében buzgóan közreműködik; a zsidó tanítás pedig háláját és köszönetét róta le mestere iránt, ki tagjainak legtöbbjeit tanítókká képezte, az e szent hivatás iránti szeretet magvát közöttük elhintette és az ösztartási ösztönt benuök felköltötte.

De a tisztelet, elismerés és hála ünnepe egyuttal a testvériességnek és tolerantiának is volt ünnepe, mert zsidó és nem zsidó testvériesen kezét fogott az emberiség szolgálatában érdemeket szerzett férfiú kitüntetésére, a magyar nemzetet képviselő testület pedig megnyitotta a tudomány csarnokait egy zsidó néptanító előtt, hogy elvehesse negyedszázados fáradozásáért jutalmát ott, hol a nemzet legnagyobb tudósait szokták megkoszoruzni. És a köztiszteletben álló férfiú elvette jutalmát ugy, mint soha előtte e hazában egy néptanító sem.

Hogy megérdemelte-e, arról szóljanak az ünnepelt férfiú életéből merített következő adatok.

Lederer Ábrahám született Libochowitzban 1827. január 9-én. 1833-tól 37-ig szülővárosának népiskolájába járt. Atyját négy éves korában elvesztvén, házi nevelését anyján kívül legidősebb bátyja eszközölte, kinek fölve a folytonos foglalkozás és a kötelesség pontos teljesítése vala. 1841-ig gymnasiumi tanulmányokat végzett, 1843-ig, Prágában a reáliskolát látogatta, majd pedig 1846-ig a gymnasiumi tanulmányokat folytatván. 1852-ig részint a tudomány egyetemét látogatta, részint pedig a hirneves Herman Ferencz alatt a képezdei tanfolyamot végezte. E jeles képzőtanár L.-t igen kedvelte, ajánlott neki jó könyveket és buzditotta, a hol csak tehette. Képzőintézeti tanuló korában végig olvasta Wiegand „Conversations Lexikonját“, tanult francziául, még pedig ugy, hogy e nyelvet tökéletesen birja. Volkman egyet. tanár, kinél a lélektant hall-

állandó bizottsága nevében Mayer Miksa, a Félégyháza állami tanító képezde igazgató tanácsa s a maga nevében is Tóth József pestmegyei tanfelügyelő, a népnevelők budapesti egyesülete nevében Murányi Kálmán.

Üdvözlő táviratok érkeztek az ünnep folyama alatt a következő városokból: Bécs, Karlsberg, Székesfehérvár, Kassa, Hódmezővásárhely, Tata, Zombor, Ujvidék, Arad, Boglár, Siklós, Szigetvár, Komárom, N.-Kanizsa, Kaposvár, Pécs, Czegléd, Rózsahegy, Kézdivásárhely, Námesztó, Sárospatak, Balassa-Gyarmat, Makó és Szolnok. A nap folyamán még körülbelül 60 távirat és üdvözlő levél érkezett, többek között Spanyolországból is, hol az ünnepeltnek egyik tanítványa él.

Lederer Ábrahám meghatott hangon könyezve mondott köszönetét e megtiszteltetésért. Ha tekintetbe veszi, — ugymond — hogy hol és kik rendezték ez ünnepet az ő tiszteletére, pirulva kel mondanía: csekély vagyok én ennyi kegyelemre, kitüntetésre. A mai ünnep azonban nem neki, hanem azoknak a magasztos eszméknek szól, melyeknek ő is egyik igénytelen harczosa. Demonstrálása annak, hogy Magyarországon tudják becsülni a tanítót, ki a fiatal-ságot hazafiságban neveli. Köszönetet mond mindazoknak, kik őt e kitüntetésben részesítették.

Hosszas eljenzés követte szavait.

Dr. Schnierer Aladár ezután az ünnepet befejezettnek jelenté ki.

A vacsorán, mely Lederer Ábrahám tiszteletére rendeztetett, a d. e. ünnepélyesség közönsége és tényezői közül szintén igen sokan vettek részt. Így Zichy Antal, dr. Klein Fülöp, dr. Kelemen Miksa, Schnierer Aladár, Kiss Áron, Tóth József, Weisz B. Ferencz, Péterffy Sándor, Bánóczi, Falvai, Sretvizer, Steiner István, Radó, Alexander, Palóczy Lipót, Schill Salrmon, Bein tanárok Gelléri Mór stb. stb. Az első felköszöntőt dr. Schnierer mondotta az uralkodó házra. — Utána szót emelt Zichy Antal és utalva az utóbbi zsidóellenes mozgalmakra, azt hangsúlyozza, hogy oly tolerans nemzetnél, mint a magyar, zsidókérdés nem lehetett, nem lehet és nem is lesz. A fő, hogy a zsidóság a magyarsággal asszimilálódjék, s hogy ez így legyen, hogy zsidókérdés ne legyen, ezt főleg a néptanítók idézhetik elő. Kívánja, hogy ez irányban sokan működhessenek oly sikerrel, mint Lederer Ábrahám. A zajos tetszéssel és tapssal fogadott beszéd után felköszöntötték Trefort minisztert,

Tóth Józsefet, Gönczy Pált, Péterffy Sándor zajos tetszés mellett Zichy Antalt, Palóczy Lipót a rendező bizottság dérek elnökét, Sretvizer a zsidó tanítókra, Péterffy a zsidó hitközséget, Friedmann és Tenczer Lederert, Báhóczi a nőket éltette. Lederer két izben szólalt fel; első izben a közönséget éltette s kedélyesen mondta el, hogy az első 25 év alatt, hogy buzdult a magyar nyelv tanulására; a mai ünnepélyen pedig még sokáig akar buzdulni hazájának szentelt működésében. Györffy Iván, a híres esztergomi toasztozó közderültség között köszöntötte fel Lederert, mire még sok vegyes toasztok következtek. A Lederer tiszteletére a régi lövölde helyiségben az izr. tanítóképző növendégek által a Lederer alap gyarapítására rendezett tánczestély is szépen sikerült. Lederert, ki éjfél tájban érkezett több tisztelője kíséretében, zajos óvációkkal és üdvözlő beszéddel fogadták, hasonlóképen Péterffy Sándort is.

Az ünnepély csak hajnalkor lett befejezve.

Bibliafejtegetési tanulmányok.

Irta: Steiner Ignác, Léván.

(Folytatás)

A bibliában előforduló sekel egyáltalában sulymérték, nemkülönben az annak huszadrészét tevő gerah is. Emez állítás igaz volta mellett tanuskodik azon körülmény, hogy sehol sem említettik, hogy a judaeai vagy izraelita királyok pénzt verettek volna, továbbá, hogy az első állami élet idejebeli sekelnek a nyomára mindeddig nem akadhattak. A keszítah-t illetőleg a tudósok véleményei elágazók. Graetz juhna vagy kecskének tartja, eszerint Jákob Sekhemtől száz ilyen állatért vásárolta volna meg tanyázásának helyét, (l. G. Geschichte der Juden I, 333.) ami azonban kevésbé valószínű, mert ezeknek נֶזֶק a megfelelő megnevezése. Graetznek eme nézete Jób könyvének végszakaszából, sem indokolható, ahol keszítah másodizben előfordul. Landau מַעֲרֵבֵי לֶשֶׁן czimű művében úgy véli, hogy keszítah nyakdiszül használt érmet jelent. Ez még valószínűtlenebb, mert honnét vett volna Jákob annyi nyakéket? Ujabb kutatók azt állítják, hogy az érintett pénznem a római sextans-sal (apró, két unczia értékű pénz)

gatta, azt jegyezte meg bizonyítványában, hogy „nagy reményekre jogosít.“

Prágában való második tartózkodása kezdetén gyakran a legszükségesebbet is kellett nélkülöznie; anyagi helyzete csak később javult. midőn őt báró Haber két felnőtt leánya mellé házi tanítóul fogadta. Nem sokára Morva-Ujvárosba ment, hol egy évig nevelősködött és hol a helység számos gyáraiban többször megfordulván, kiváló technikai műveltségű emberekkel lépett személyes érintkezésbe. E helyütt különösen Pestalozzi iratainak, a történelem és természettan, továbbá Jelinek csillagászati kézikönyvének tanulmányozásával foglalkozott. 1853-ban Lundenberg egyik nyilvános iskolájába ment, hogy az ott működő Graetz iskolai igazgatóval, a hirneves történészszel, lépjen szellemi viszonyba. E közben megismerkedett Diesterweggel is, kit háromszor látogatott meg Berlinben. 1855-ben Tatában (Komárom megyében) foglalta el a főelemi iskola igazgatói-tanítói állomását. Ezen idő nagy fordulópontot képez L. életében, a mennyiben erős tettvágya, jeles tehetségei és gazdag ismeretei itt kezdtek első sorban érvényesülni. Lederer, ki az iskolát a szó szoros értelmében mint a iskolá vá tette, kit tanítványai angyalként szerettek, mondhatni, imádtak, ki iránt mindenki, a község nagyja és apraja, gazdaga és szegénye annyi tisztelettel viseltetett, — mindenkor és mindenütt a közfigyelem tárgya volt. Nem csoda tehát, hogy a ritka tehetségű tanító Haas Mihálynak, az akkori országos iskolai tanácsosnak is feltűnt, ki

Tatában kétszer megfordult és így meggyőződén nagyobbra való hivatottságáról, az 1857-ben Bndapesten alapított izr. mintafőtanoda igazgatójává, két évre rá pedig a megnyilt képezdének igazgató-tanárává nevezte ki. Hogy L. ez új, mondhatni magas álláson is megfelelt az igényeknek, arról fényes tanuságot tesz eddigi működése és azon körülmény, hogy az eddigelé tőle tanképesítést nyert 500 tanító nehánya kezdeményezte kedves tanáruk 25 éves jubilaumát.

Ernyedetlen szorgalom, pontosság, részrehajlatlan következetesség, ritka szívjoság, megnyerő nyájasság, elmés társalkodási modor, ezek azon szép tulajdonok, melyek L.-t jellemzik. A buzgó képezdészeknek mindenkor jóakarója, segítője és támogatója. holott a henyék iránt kérlelhetlen szigorú volt. Van Budapesten két egyén, az egyik orvos, a másik mérnök, ezek mostani szerencsés, boldog állapotukat egyesegyedül L.-nek köszönhetik, a mennyiben szegény létükre még kis korukban védszárnyai alá vevé őket és mindaddig atyailag gondoskodott róluk, míg céljukat szerencsésen elérték. — Lett légyen az bármily vallásban vagy rangban való, ki igazságos ügyben fordult hozzá, hogy célját előmozdítani segitené, annak, ha tehetségében volt, mindig készségesen és örömmel teljesíté kérését.

Ezen állítás mellett a hazai tanítószáz ezrei tehetnének tanubizonyosságot. Emberszerető jóindulatának tulajdonítandó az 1863-ban szegény tanítójelöltek számra létesült „tá p i n t é z e t“, valamint az 1866-ban megalakult „O r s z.

azonos. Ezen a hasonhangzáson alapuló állítás fölötté mérész, jöllehet a talmud tanuskodni látszik mellette. Ugyanis Rosch hasanah 26. lapján Akiba rabbi azt beszéli, hogy Afrikában utazván, azt hallotta, hogy az ottani lakosok az aprópénzt keszitah-nak nevezik. A talmud nem egy helyen kapva kap az alkalmon, hogy a bibliai szokat idegen nyelvű szóelemekből kifejtse; amit Akiba hallott, az a római sextansnak torzalakja lehetett, de a bibliai keszitah-nak semmi köze hozzá. Legvalószínűbb Levy M. A. állítása, Jákob ősatyánk apró ércdarabokkal fzetett. (I. Dr. Levy Geschichte der Jüdischen Münzen 13.) A szó eredete az arabs nyelvben keresendő, amelyben كسيتا osztást jelent, ez alapértelme a héber כסף-nak is. (I. Freund H. שרש דבר כסף s v. keszitah.)

A dolog így állván, bátran kimondhatjuk, hogy a sz. írás 24. könyvében, a perzsiai dareiket kivéve vertpénznek neve nem fordul elő. Az első, ki Judaea földén nemzeti pénzt veretett, Simon Makkabaeus volt. Ő ugyanis a syriai királytól nyert jogával élve (I. Makk. 15, 6.) első készítettett sekeleket. Példáját követték utódai Hyrkan, Juda és mások is. Simon idejéből több sekeldarab maradt fenn napjainkig. Ezek némelykén שטל másokon שטל, שטל, שטל vagy שטל olvasható, nyilván Simon uralkodási éveinek sorszámai. De Rossi által ismerttetett ama példány Simon uralkodásának negyedik évéből való, és שטל jelentése שטל = 4. év, nem pedig שטל. Simon igen szerény, majdnem alázatos ember lévén,^{*)} beérte az óhajtott és nyert pénzveretési jog egyszerű gyakorlásával, nem úgy az ő utódai, ezek az általok készítettett sekelekre neveiket is rávésették. Mind ezen érmeik köriratai samaritan (כתב רוועץ) betűkkel vannak jelölve; azon sekel, melynek betüi az u. n. négyszögírásból valók, az ujabbkori tudatlan hamisítók gyártmánya.

A talmud elbeszéléséből tudjuk, hogy a babiloni fogásból hazatérő zsidók ujírásmódot fogadtak el. Általában azt hiszik, hogy ez a gyűlölt samaritanusok elleni óvintézkedés volt. Ezek a thorát több ízben saját tanuk értelmében meghamisították, minek azontul eleje vétetett. A meg-

^{*)} Lásd Löw Lipót: Jüdische Alterthumskunde I. k. 45. l. és De Wette Lehrbuch d. hebr. jüd. Archaeologie §. 186.

izr. tanítóegylet“ is, melynek vagyona jelenleg körülbelül 15,000 frt. és melynek főcélja, szegény tanítók özvegyeinek és árváinak anyagi segítése. Kiváló nagy érdemeket szerzett magának L. különösen az irodalom terén. Alig jelent meg, illet. jelenik meg hazánkban nevezetes paedagogiai, szépirodalmi vagy politikai lap, melynek ő hasznos és közérdekű, első sorban pedig tanügyi cikket nem szolgáltatott volna. Onálló művei: Behandlung der Lesestücke 1865. Heimatskunde für Ungarn 1859. Erziehungslehre für Eltern und Lehramtszöglinge 1865. A példaadás módszere 1877. A szoktatás mógyszere 1878. Az oktatás módszere 1879. A természettan módszere 1880, mely mű jelességénél fogva mind nálunk, mind a külföldön nagy feltűnést okozott. Lederer minden művét az önálló felfogás és eredetiség jellemzi. Remeknek mondható utolsó ízben tartott emlékbeszéde: „Fröbel és a keresés psychológiája.“ Németre fordította Nagy László Beszéd- és értelemgyakorlatait; ugyan ezen író nyelvтанát, valamint Gönczy Pál Abcés- és olvasókönyvét és a hozzá tartozó vezérkönyvet németre tökéletesen áldolgozta. Fordította továbbá még Gáspárnak népiskolai használatra irt olvasókönyveit is. Első irodalmi terméke a Tatában 1866-ban megjelent „Iskolai értesítő“ az iskola rajzával.

Hogy L. ritka tevékenységénél és emberszerető voltánál fogva számos kitüntetés is érte, azt természetesen találjuk. L. a budapesti tanszermuzeum állandó bizottságának tagja, az „Eötvös-alap“ alenőke, a Népművelők pesti

változtatott írásos thorának szövegét a szoferim megállapították s a samaritanusok thorapédányait a használatból kizárták. (Weisz J. H. Dor dor vedorsov 1. k. 59. l.) Az írásmásítás ténye Luzzatoban szerencsés ötletet támasztott. A régi írás betüi közt t. i. a jod a czadeval, a mem a kaffal majdnem megegyezik alakban. Az átmenet korszakában a gyakorlatlan másoló eme betüket egymással könnyen fölcserélhette, mely felcserelésből értelemzavaró hibák s ellenmondások támadtak. Luzzato többek között a visszacszerelés segítségével két igen sikerült hibaigazítást eszközölt, az érthetetlen tételt: בעים רוועץ (Jesaiás 11. 15.) בן ארבעים ושתים, (II. Kron. 22, 2.) számokkal kifejezve כב=42, כב=22*) tétélekkel helyettesítette. (V. ö. II. Kor. 8, 26. Jost: Geschichte des Judenthums und seiner Secten I. 52. és Hechaluz I. 99.)

(Folyt. köv.)

A kaposvári államgymnasium.

Mit keres a kaposvári államgymnasium a „Szombati Ujság“ hasábjain? kérdezhetik jogosan e lapok t. olvasói! Szoros összefüggésben áll ez a némely megyében erőszakosan előtérbe rántott zsidókérdéssel egyrészt, másrészt pedig megtagadtatván közlése különböző okokból a Kaposvárott megjelenő „Somogy“ és „Népjog“ politikai pártlapok szerkesztőitől, — jöllehet mindkét lapnak munkatársa volnék — a „Szombati Ujság“-hoz fordulok mint oly ember, kinek még csak nem régiben alkalma lévén a magyarországi zsidósággal közelebbről érintkezhetni, talán még egyik-másik közleményem épen a „Szombati Ujság“ érdekének válhatik hasznára.

A küldöttségnek, mely a kaposvári államgymnasium kiegészítése ügyében Budapesten járt, azt válaszolá a nm. vallás- és közoktatásügyi miniszter ur, hogy nem akarja a proletáriusok számát növelni.

Ezek után azon kérdés merül fel, hogy mi módon lehetne a kaposvári államgymnasiumot, melynek tanulói feles számban zsidókból állanak, mégis főgymnasimná kiegészíteni.

^{*)} Achaziás, ki atyja Jehoram halála után foglalta el a kir. széket, trónraléptekor nem lehetett 42 éves, mert atyja csak 40 évig élt.

egyletének, az Orsz. izr. tanító-egyletnek, a pécsi tanító-egyletnek, a Székesfehérvári tanító-egyletnek és a „Zion“ jótékonyági egyletnek tiszteletbeli; Budapest IV. kerületi iskolaszékének 12 év óta, valamint még több más közhasznu intézetnek rendes tagja.

Kétségbe kellene esnünk az emberiség fölött — így nyilatkozik a „Päd. Szemle“ első évfolyamában Ledererre nézve — ha annyi fáradozás és törekvés jutalmazatlanul maradna! L. dolgozott, de jutalmát el is vette. Fáradozásainak legszebb jutalma minden jó ember rokonszenve, és azon tudat, hogy hiven teljesíté kötelességét mindig és mindenütt, hová a gondviselés és kartársainak bizalma helyezte. L.-nek számos okirata is van, melyben az iskolai hatóságok, a magy. helytartótanács, a közokt. miniszterek, két londoni és egy párisi világtárlat jury-ja elismerésüket fejezi ki a fáradhatlan paedagogusnak és emberbarátnak.

Midőn ennyivel a nagy vonásokban vázolt életrajzot befejezzük és az érdemes tanférfiut, kiben mi is mesterünk tiszteletjűk 25 éves jubilauma alkalmából a legszívélyesebben üdvözöljük, azon őszinte óhajunknak adunk még kifejezést vajha elérné 50 éves jubilaumát is, teljes erőben, Istentől megáldva, embertársaitól szeretve és tisztelve. Éljen!

Mielőtt a feltett kérdés érdemleges fejtegetésébe ereszkednénk, emlékezzünk meg egyuttal, mint a tárgyhoz tartozóról a végelgyengülésben elhunyt középtanodai törvényjavaslatról, minek maga a közoktatásügyi bizottság huztó meg a lélekharangot, a halotti beszédet pedig egyik politikai vezérlapunk következő szavakkal zárta be: „Ha nem az állam kormányozza az iskolát, úgy ez nem felelhet meg feladatának, és az állam nem egyéb torzképnél, a mely megérdemli, hogy elbukjék.“

Szigoru, de igazságos ítélet! Kell is. hogy a törvényhozói és végrehajtói hatalam egy és ugyanazon kézben összpontosuljon; az államnak tanügyi szervezésében experimentumnak nincs, nem is lehet helye, mert különben ez keserűen boszulja meg magát maga-magán, a minek aztán a későbbi nemzedékek adják meg az árát.

A magyar állam e tekintetben is furcsa helyzetben van, valahányszor egy-egy hevesebb rohamot intéz a tanügy Malakoff tornyának, mindannyiszor visszapattannak nyilai az iskola-alapítványokkal vértezett és hatalmas phalanxot képező felekezeti autonomiákról, melyek Brennus-ként örökön-örökké hangoztatják: „a jogot tanügyi alapítványainkon hordjuk.“

Miért is nem állanak a magyar államnak ezer meg ezer milliói rendelkezésére, hogy ezeket tanügyi célokra fordítván, visszadörghetné a felekezeteknek: „az iskolák mind államiak, még a hitoktatók fizetését is az állam pénztárából teszem folyóvá.“ Így cselekszik ma Franciaország, az a Franciaország, mely csak az imént fizetett millárdokat az őt leigázni vélt szájaskodó Németországnak; az a Franciaország, melynek utolsó tanügyi rendeleteinek egyike: „egy tanárt vagy tanítót sem lehet valamely valóságos szertartás végrehajtására, avagy isteni tiszteletben való részvételre kényszeríteni, s ha valaki ezért a tanítót bántalmazná, úgy a kormány minden tőle kitelhető módon védelme alá fogadja — bámulatba ejti a világot.

Csakhogy a mi államunk szegény, — a 21.700,000 frt. a mely csekélységet most készülünk megszavazni, elég talán nagyhatalmi állásunk megszilárdítására; (?) de az ország szellemi felvirágoztatásán keveset lendíthetne.

Nem annyira a proletarismustól való félelem tehát, mint inkább pénzhányban látjuk mi annak okát, hogy a miniszter ur vonakodik kiegészíteni gymnasiumunkat oly megyében, mely területére nézve a legnagyobbak közé tartozik ugyan, de mint ilyen főgymnasium nélkül, egyetlen a hazában.

„Ne várjunk mindent a kormánytól,“ — mondá már a legnagyobb magyar. Fogyatközásaink számosak s még a gyanunak árnyéka sem eshetik az állomra, hogy kétségbe vonnók egy-egy üdvös működését kivált akkor, midőn azt erőihez mért áldozatok árán megteheti, sőt néha végső ereje megfeszítésével száll sikra az állam- és állampolgárok biztonlétét veszélyeztetető és felvirágzását akadályozó jogainak megvédésére.

Hideg vérrel és rekriminációk nélkül akarjuk most a tárgyat megbeszélni.

A nagy, intelligens Somogy vármegyének székvárosa főgymnasium nélkül! A kaposvári államgymnasium főgymnasiummá egészíthető ki, ha 7-ik és 8-ik osztály legalább 5 évre adakozások útján biztosítatik, a mihez 20,000 forint szükségeltetnék.

Szép alkalom nyílik Somogy vármegye zsidóságának ily módon visszaadni az utolsó megyei gyűlésen kapott kölcsönt, bebizonyítandó, hogy nem csak a lótenyésztés, hanem szellemi téren is készül a világosság és testvéri szeretetnek szövétnekét fennen lobogtatni és megfosztani az által félig-meddig legalább az államgymnasiumot felekezeti jellegétől — az alapítványokra vonatkoztatva.

Félre ne értessünk! Nem azért fordulunk a zsidósághoz, mert pénzhatalomnak tekintjük — tagadjuk! mi a zsidóság szívéhez szólunk.

A zsidóság, a hamisítatlan szeretet és méltóság egyesülése, bármit mondjanak is némely roszakaró rágalmazói.

E tulajdonok a szolgaság földjén csak szunyadnak kebleikben; de fölébrednek mihelyt szabad, alkotmányos hazában honpolároknak érzik magukat.

A zsidóság természetének izgató tevékenység melegére, szabadság fuvalta levegőre van szüksége, hogy kifejthesse erényeit, érvényre emelje tulajdonságait és győzelemre juttassa a szeretet, igazság és jótékonyság nagy elveit. Olyan a zsidóság természete mint azon növényeké, melyek a hideg földöv határainál elcsenevésznek, míg a tértítő körök meleg napja alatt kifejlődnek és gyümölcsöznek.

A szabadság melege heviti csak tettekre a zsidó szívet! Angol- Francia- és Magyarország! Három, alkotmányos, szabadelvű ország Európában, hol a zsidóság a nemzet politikáját magáénak vallja, és ez a három ország leg-erősb biztosítéka jövődöbeli fennmaradására.

Vizsgáljuk csak közelebbről az oroszországi zsidóüldözések ügyében Anglia első államférfiai és főpapjai által tartott meetingek és meseszerű összegek aláírásának alapindokát! Való igaz, a humanismusként van első sorban oroszánrésze benne, de — ezt ne is tagadjuk kérem — az angol zsidóságnak angol nemzeti politikát követő magatartása is nagyban befolyt a mozgalomba.

Magyarország zsidósága 1848 óta nem megvetendő példáit adta annak, hogy nemzeti politikát követ és a mint mi ismerjük a magyarországi zsidóságot, hazaszeretete, nemzeti politikát követő lelkesedése folyton-folyton fokozatosabban fog nyilatkozni. Ismerni kell a zsidóság szívet! A zsidó bölcsök minden észbeli tehetséget a szívbe helyeztek, onnét indul ki minden igaz, szép és nemes.

Somogy zsidóságának szívéhez, e szív központjához Kaposvár zsidóságához, és ki ennek lüktetést ad a kaposvári zsidóság t. elnökéhez szólunk a kaposvári államgymnasium kiegészítése tárgyában. Vegye kezébe az ügyet, álljon a mozgalom élére, sorakozzanak melléje vagy köré a megyének zsidó nagybirtokosai, kisbirtokosai és mindazok a zsidók, kiket a szerencse e megyében karjaira vett; kövessenek nemzeti politikát, lássanak komolyan hozzá, hogy mihamarább elmondhassák: „Somogy vármegyének zsidósága léptette életbe a kaposvári főgymnasiumot.“ — Mily lélekemelő volna ez! A nemzet, a megye új adatból tanulná ismerni a zsidó szívet és a főgymnasium fenn fog állani, mert a kormány sarokba szorítva az öt év eltelté után is kénytelen lesz annak főntartásával.

Mutassa meg Somogy zsidósága, hogy a nemzet művelődési intézményeinek tud áldozatot hozni, hogy egy civilizált nemzet egyik megye tudományos templomának betetőzéséhez segédkezett nyujt; mutassa meg Somogy zsidósága, hogy a hol él és nemes tetteket gyakorol, ott van az ő Palaestinája.

A módozatokról mi nem szoltunk. Megpendítettük az eszmét, a többit hivatottabbakra bizzuk.*)

Neumann József,
polg. isk. tan

A rágalmazókhöz.

Aligha fordult még elő országgyűlésen oly tárgy interpellatio, mint a mult napokban a magyar parlamentben.

*) Közöltük e cikket, noha cikkíróval egyet nem érthetünk abban, hogy a somogymegyei zsidók néhány véres száju ember kedvéért a hazafiasságot mintegy megvásárolni legyenek kénytelenek. De tekintve azon körülményt, hogy a szóban levő gymnasiumot igen sok zsidó tanuló látogatja, kívánatos, hogy az esetre, ha annak fenttársa érdekében a keresztények részéről mozgalmat fognak megindítani, a zsidó tanulók arányához mérten ők is részt vegyenek az adakozásokban, de kezdeményezni a dolgot, már azért sem volna ildomos, mert úgy is mindig azt lobbantják szemünkre, hogy tolakodók vagyunk, mennyivel inkább mondanák az esetben, ha a somogyi zsidók a Somsichék Eszterháziék stb. ős földbirtokosokon túl akarnának tenni. Mindent csak okkal, móddal. Szerk.

Hisz Baudry d' Aassonok Cassagnac-ok, még a francia képviselőházban is vannak; de olynemű dologra, olyan minőségben előadva, mint az nálunk megtörtént. még Starcevicsek Dávidék sem vetnék fejöket. Milyennek képzelet az alkotmányos külföld a magyar országgyűlést? — Az ellenszenv és rokonszenv némi részben izlés dolga; valamiként nehéz volna valakire saját izlésünket feloktroynálni, akként nem lehetne valakinek természetévé vált ellen-, vagy rokonszenvét megtántorítani. Így lehet valaki philo- vagy antisemita, vagy egyik sem — anélkül, hogy másokndk vele ártana, vagy használna.

A fenforgó esetre vonatkozólag elég érthetően felelt a miniszterelnök, meg előtte a szélsőbal vezére és hazánk egyik legműveltebb és legjelesebb férfia: Irányi Dániel. Ő a fenforgó esetben legfelebb büntény elkövetését láthatja, azon esetben, ha a vád alaposnak bizonyuland; hasonló büntény pedig fordult már elő, de számtalan és aránylag sokkal több keresztényeknél is, mint a zsidóknál, anélkül, hogy valakinek eszébe jutott volna, emiatt a kereszténységet vádolni. Ott van a Tropman bünesete 1869-ban Párisban aki 21 szüzet tett el láb alól, miután azokat meggyalázta volna.

Itt van a tavalyi eset Budapesten, a halva talált nő, és 3 év előtt egy 8 éves leányka, mindkettő a pinczében, itt meg nem nevezhető helyzet és állapotban. S azonkívül hány ismert és ismeretlen hasonló eset fordulhatott elő a vidéken, akár minden évben, anélkül, hogy valakinek csak eszébe jutott volna, ebből valamely felekezet ellen izgatási indokot keresni. Ott a törvény, mely egyaránt sujt és sujtson is kérlelhetlen szigorral minden bünt, de főként a fentemlítetthez hasonlókat, bárki által elkövetve.

Mindazonáltal még koránt sincs bebizonyítva, hogy ama vád alapos-e azon egyén csakugyan elkövette-e a bünt? Mert meglehet, amint már számos ily esetben történt — akkor még nem csináltak belőle interpellatiót, — hogy a leány, vagy elszökött kedvesével, vagy pedig valami baj érte, aminek talán nem is volt ember az okozója.

Nem akarnék a dolog elé kerülni, de azért mégis azt kérdelem, mily elégtételt fog akkor adni a két fenkölt szellemű, és emberséges képviselő, kik mindenben divergálni s csak ezen egy passiojukban convergálni látszanak, kérdelem, mily elégtételt fog adni a megsértett és gyanúsított félnek? Arról nem is szólva, hogy az ország népe, olvasva az efféléket, talán ott nem is, hanem távoli vidékeken neki esnek a zsidóknak, — noha ez a magyar népről nem igen tételezhető fel, — de ha a szenvedélyek egyszer felkorbácsolattak és a kedélyek felizgattattak, ki merne a nyugalomért kezéskedni?

Hiszen jól tudjuk, hogy hamar vége vettetnék a zavaroknak, ha csakugyan sikerülne azon kedves uraknak ilyet előidézni, — mert ugylátszik ez a céljuk, — de mégis a rosszabb esetet véve, mely elégtétel adatnék a szenvedett méltatlanságokért? Legfeljebb az izgatók egy pár évi hüvösre kerülnének, s ez volna az engesztelő áldozat?

Alig remélhető, hogy az illetők valamely megérdemeltebb „felmagasztatásban“ részesülendének. — Istóczy és Ónody nem szégyenlik magukat azzal vádolni a zsidókat — még leírni is szégyelném, — amivel a pogányok vádolták a keresztényeket hajdan; pedig az új-testamentomban benne van: ez ez én vérem igyátok; nos, a tudatlan és roszakaratu pogányoktól nem csoda, ha elferdített az Ur vacsorájának értelme; de a zsidók páschája még ennyire sem adott okot. Tehát, vagy művelt ember Istóczy és társa vagy nem ez; ha művelt ember, akkor, lehetetlen, hogy egészséges elmével ilyen ostoba vádat még csak el is higgyen, vagy gondolatában is forgathasson; ha nem az akkor szegődjék el választóikoz más egyébnek mint követnek.

De tudtunkkal mind a kettő, főleg az első igen művelt férfi: ergo, ha művelt ember létére ily badarságot el tud hinni, akkor nem ép az agyveleje; de tudtunkkal ez eset sem áll; tehát ha ép elme és műveltség mellett, midőn a

dolgot maga sem hiszi, mert nem hiheti, vádat emel egy felekezet ellen: akkor mindazon epithetonok, amelyekkel ő illetni szokta eme felekezetet, tizszerte inkább illetik őt, mint bárki mást. Mert milyen ember az, aki boszúból, vagy akár ellenszenvből számos embernek életét fenyegeti izgató bujtogatás és alaptalan hamis vádak és aljas rágalmak kihilásával?

Az is nekezen érthető, hogy egy olyan lap, mint az „Egyetértés“, melynek egyébiránt nem lehetne antisemitikus tendenciát tulajdonítani — nem áttal, oly levelet közölni, melyben ilyen állatias ostobaság állittatik; másfél ezer év előtt a keresztényekre, néhány század előtt még a zsidókra fogták a keresztények ezt az esztelenséget; de most — szégyen gyalázat, hogy ilyen ár ellen kell még küzdeni! — Nem gondolták ezt meg? — Oroszországot Ázsiához számítani már hozzászokott a művelt Európa; csak nem óhajtunk a dicsőségben osztozni? **O. K.**

ISKOLA ÉS NEVELÉS.

A hazafias szellem a zsidóiskolában.

(Vége.)

4. A z o k t a t á s é s s z o k t a t á s. Oktatásunkat hazafias érzület lengje át. Az iskolában minden szavunk, tettünk hazafias jellegű legyen. Az iskolai berendezésnek el kell árulnia, hogy az iskola azon templom, melyben a haza oltára az első helyet foglalja el. Hazai térképek, hazánk egyes vidékeinek tájképei, országos nevezetességű események festészet és rajz által megörökítve, nagy hősök és hazafiak arcképei diszitsék a magyar zsidó iskolát, hogy a legavatatlanabbat belépésekor, áhitat és kegyeletes érzés fogja el ezen hazafias szentélyben. Már a kis gyermekekkel hazafias érzelmű költeményeket és verseket emléztessünk be és szavaltassunk el. Szoktassuk őket a zengzetes magyar szó magyaros kiejtésére, magyarul gondolkozni és érezzenek, gondolataikat és érzelmeiket magyarul is fejezzék ki. Ismertessük meg őket zamatos nyelvünk szép sajtáságaival, példabeszédeivel, szeretessük meg velök a magyar viseletet, magyar szokásokat, szóval mindazt, ami tiszta magyar jelleggel bír.

El kell azonban a gyermeknek mondanunk a hazaszeretetre indító okokat is körülbelül következőképen:

1. A legtisztább örömeink és legédesebb érzelmek hoszsu sorának édes emléke fűződik megsemmisíthetlen, sűrűn beszótt szálakkal születési helyünkhöz. Ellenállhatatlan vágyat és vonzalmat érzünk azon hely iránt, hol bölcsőnk állott, hol legelőször láttuk magunkat a bájlon elragadó szép természettől környezve, hol a szülői mosoly és szeretet, ezen mennyei szikra első benyomást gyakorolt reánk.

2. De nemcsak bölcsőnknek ad helyet édes hazánk földje, sirunkat is itt találjuk. Elhamvadó tetemeinket e drága föld hantjai takarják, az élet zajos tengerén evezvén, itt kikötőre akadunk, hol biztosan horgonyt vethetünk, itt egy hányt vetett lét nehéz fáradalmait kipihenendő, jeltévő reménnyel hajthatjuk le fejünket oda, honnan egy szebb, boldogabb lét hajnalpirja hasadozva derül felénk: a halhatatlanság birodalmában.

3. Őseink e haza földét vérökkel áztatták, életök feláldozásával szerezték meg e hont utódaiknak és mi háladatlanok volnánk? Ne szeretnők azon hazát, melynek földében atyáink csontjai porladoznak? Szent kegyelettel tartozunk őseinknek, kötelességünk a megszerzett birtokot közös erővel fenntartani, védeni és ha megkívánja, vagyionunkat és életünket a haza közös oltárára letenni.

4. E haza törvényei oltalmaznak minket is mint egyéb fiait, személy- és vagyionbiztosságot nyujtanak, polgári és társadalmi kötelességeinknek eleget tévén, jogainkat mi is

teljes mértékben élvezhetjük, e dicsőn uralkodó királyi házvégtelen malasztjával mindnyájunkat egyaránt eláraszt. Hazánk a szabadság és egyenlőség hona, a magyar nemzet józansága, higgadt, egészséges észjárása, vendégszeretete és nemesszivűsége ép oly világhírű, mint amilyen hártaltalan. Magyarország egy tejjel, mézzel folyó Kánaán. Aranykalászokkal dugszdag rónái, természetes határai: égbe nyuló bércei a természet szépségének megtestesült eszményei. Merre a szem csak lát, ismerős, barátságos arccsal találkozzunk, mindenütt magyar szó mint menynevei szózat üti meg füleinket, minden hely, hegy és völgy, al- és felföld magyar érzést, meleg rokonszenvet lehel felénk.

Az ily földi édent, hogy ne szeretnénk, hogy ne karolnának fel legkisebb ügyét is hévvel, lelkesedéssel és teljes odaadással!

A gyermekeknél igen tanácsos az itt fejtegetett erény erkölcsi mozzanataira és az abból folyó következményekre utalni. A hazaszeretet minden szeretetnek végoka, kuforrása az erkölcsös rendnek, ösztönzője a legnemesebb cselekvéseknek és legbiztosabban tereli az embert méltó hivatásának ösvényére.

A hazafiasság és vallásosság nemcsak, hogy ki nem zárják egymást, sőt inkább édes testvérek és még árnyéka sem engedhető meg azon gyanunak, mintha egyik a másik rovására fejlesztetnék. Bölcsseink váltig hangoztatták: „Imádkozzál a kormány jóvoltáért“!

Tapasztalható ugyan az ez irányban való örvendetes haladás a zsidó iskolákban, mindazonáltal vajmi sok iskolében kívánatos volna még, e tekintetben gyökeres reformot behozni. Némely tanító anyagghalmaz, másik közönyöség vagy egyéb körülmények folytán nem fektetett elég súlyt ezen főerény meghonosítására az iskolában. Az elmondottakban igyekeztem a hazafias nevelés lényeges voltát szerény tehetségem szerint meglehetősen terjedelemben kifejteni, legfőbb ohajom most már csak az: bárcsak minden, e themát illetőleg felmerülő elfogultságot vagy előítéletet gyengíteni vagy egészen eloszlatni sikerült volna!

Rosinger Márton.

KÜLÖNFÉLÉK.

A ki arat, a hol nem vetett. A ki működésünket figyelemmel kíséri, meggyőződhetett arról, hogy mi senkinek uszályhordozói nem vagyunk és sem az egyik sem a másik orsz. iroda bérenczeivé nem szegődtünk. Elvünk az igazmondás s azért már számtalanszor kinyilvánítottuk, hogy a két intézet a magyar zsidóságnak egyáltalában nincs hasznára s ilyenén kár minden fillérért, mit föntartásukra vesztegetnek. Mind a mellett nem tagadhatjuk meg elismerésünket ez intézetek egyikétől sem akkor, ha erre érdemessé teszik magukat. Nem fogja tehát senki tömjénezésnek tekinteni, ha elismeréssel adózunk az orsz. congr. irodának azon buzgóságáért, melylyel a zsidó dohányárusokra reá kényszerített chillul sabbat-ot megszüntette, midőn legközelebb kieszközölte a kormáuynyal, hogy azok nem tartóznak többé szombat- és ünnepnapokon dohányzikkéiket elárusítani.

Igen különös azonban, hogy az orth. iroda elnöke a kormány ezen határozatát így közli hiveivel, mintha ő eszközölte volna azt ki. A ki e vörös keresztet lóvagot ismeri, tudja, hogy az ő taktikája abban áll, hogy a bajokat még inkább elmérgesíteni szokta, tudván azt, hogy a bajok megszüntével ő maga is megszűnnék — az orthodoxia vérszópója lenni. Igaz, hogy hivei már évek óta zaklatják, hogy e chillul megszüntetésére járjon el a kormáynál s ő ezt meg is ígérte, de csakis azért, hogy majd az egyik, majd a másik orth. községet pénz áldozatokra kényszerítse. S most midőn a congr. iroda véget vetett e sérelemnek, mégis elég szemtelen az érdemet magának vindikálni. Becsületes ember csak ott szokott aratni, a hol vetett, Reich Ignác azonban, ki az orth. hivek véres filléréiből oly kényelmes életet

folytat, hogy a gyalog járást is elfelejtette, már hozzá szokott mások munkája után élni. Mikor fognak már egykor orth. testvéreink szemei megnyilni és ezen ember üzelmének végett vetni? Állításunk igazolására ime a miniszternek e tárgyban kibocsátott leirata: 16045 sz. A vallás és közoktatási miniszter tekintetes Schweiger Márton urnak, az orsz. iroda elnökének. Vonatkozással 1881 november 9-én 7233. sz. a kelt felterjesztésére értesitem további intézkedés céljából, hogy a kir. magyar pénzügyi miniszter a f. é. május 16. án 17485 sz. a kelt átirata értelmében — közbenjárásom következtében megengedte, hogy a zsidó felekezeti dohányárusok dohánytözsdeiket szombat és ünnepnapokon zárva tarthatják. A pénzügyi miniszter ezen okból az ország összes pénzügyi igazgatóságaihoz valamint a Zágrábihoz is kibocsátványt menesztett, melyet tudomásvétel végett másolatban ide mellékelek. Budapestén 1882 május 22. A miniszter meghagyásából: Tanárky Gedeon s. k. államtitkár.

— **A helybeli talmud-thorában** május 29-én tartották meg az évi zárvizsgákat. A vizsgáló bizottság Brüll Sámuel rabbinatusi elnök, Bloch rabbiképző-intézeti igazgató és dr. Bacher Vilmos ugyanez intézet tanárából állott. A talmud-thorában működő két tanító Lustig Szuszmann és Goldberger Simon, noha mindketten csak érettebb korokban tanulták meg a hazai nyelvet, a tantárgyakat mind, még a Rasit és talmudot is magyarul tanítják s különösen Lustig oly ügyesen kezeli tárgyait, hogy az iránta támasztható igényeknek tökéletesen megfelel. Az intézetet számos középtanodai tanuló látogatja, de ezeknek csak csekély része bpesti. Hogy miért nem látogatják a helybeli községi tagok gyermekei az intézetet nagyobb számmal arra egy kissé bajos megadni a feleletet, mert ez esetben a rabbinatust, a zsidó iskolát és a szülőket egyaránt kellene mulasztással vádolni. Pedig, ha a szülők tudnák, mily hiába vesztegetik gyermekeik az időt az ugy nevezett hittani órákban, egy perczig sem késnének azokat a talmud-thorába küldeni hittanításra. De ugy látszik, a szülők nem is tudják, hogy az itten nyert hittani osztályzat ép oly érvényes, mint a hittanár (?) urtól kapott osztályzat. Jó volna, ha a helybeli zsidóközség a szülőket a körülményre figyelmeztetné.

— **A nagyvárad község** május hó 28 án tartott közgyűlésén Kohut Sándor pécsi főrabbit egyhangulag megválasztotta rabbijának és Kohut a sürgönyileg tudtára adott megválasztatást el is fogadta. Midőn e ténynyel szemben mindkét félnek gratulálunk, kötelességünknek tartjuk felemlíteni, hogy Kohut megválasztatásában Steiner Lipót uré a főérdem, ki a kitünő pap működésétől reméli a nagyvárad fraktiok lehető egyesítését. Adja Isten, hogy ugy legyen!

SZÉPIRODALMI CSARNOK.

A halottak napja.

Kompert Lipót után Grosz Victor.
(VIII. Folytatás.)

Másokat az ily ünnepélyes perczben és a haldokló ajakról elhangzott kérelem, bizonyára megtérésre birt volna, azonban Löw Jakab meggyőződése és nézetének igazságában inkább megerősödött. „Csak idegent nem!“ Hisz neki is ez volt egyedüli kívánsága, ez egyedüli törekvése, — tehát, hogy fogadná vissza Blümelét, ki, a mint vélte, tőle egészen elidegenedett?

Eszther halála után azt tapasztalta, hogy elveszett és idegen földön lakó gyermeke iránti haragja naponta növekszik: titkos örömmel észlelte, hogy lelkének virágai miként hullanak azon fáról mit vágy és emlékezetnek gunyolnak, örvendett, hogy elhagyatottsága, mint ragályos betegség, mindinkább terjed.

Löw Jakab tökéletes elzárkozott a világtól; üzletét elhanyagolta, végre egészen beszűntette. Házát csak ak-

kor hagyta el, mikor templomba kellett mennie, hol reggel és este neje után kadist mondott. Hisz „csak idegent ne“ volt a boldogultnak utolsó szava! . . . A gyászév elmúltával remete életet folytatott az élénk utczában. Ha valaki meglátogatta, mogorván fogadta; alig hogy a vendéget székkal megkínálta, vagy a szokásos „Isten hozott“ üdvözléssel tisztelte meg. A vendégek meggőzödhettek arról, akkor üdvözlő őket legszívegyesebben mikor távoznak, így a látogatók sem háborgatták többé magányát.

Hébe-korba a levélhordó is benyitott a magányos házba hozván neki egy magyar bélyeggel ellátott levelet, mit azonban mindannyiszor felbontatlanul visszakapott. Végre ez is maradt. Löw Jakab egyedüli látogatója a négykezü Mayer volt. Valahányszor Mayer jött, mi rendesen este történt, Löw Jakab szemei felvidulni látszottak. Estéknént „dardlit“ játszottak együtt, ebből állott a szórakozás; de arról, mi mindkettőjük szívének redőjét eltölté, soha sem beszéltek. A nélkül, hogy valami megállapodás jött volna köztük létre, Blümelét soha egy szóval sem említették.

Talán feledékenység vagy hűtlenség volt ez Mayer részéről?

Évek után, midőn egy este ismét „dardli“ mellett töltötték az időt, Mayer mialatt nagybátya a kártyákat keverte, egy levélhez hasonló összehajtott papirdarabot vett elő.

„Mit akarsz e levéllel?“ rivalga Löw Jakab, haragos pillantást vetve Mayerre és a kártyákat is az asztalra csapta.

„Hát levél ez?“ kérdé akadozva Mayer és hosszú kezeivel a papir után nyult, hogy minél előbb kabátja zsebébe rejtse.

„Mayer!“ mondá kis vártatva Löw Jakab, „tudod, hogy engem nem lehet elámitani. E levél ő . . . tőle van!“

„Igen bátyám!“ válaszolá Mayer aggodalmasan szeméit lesütve.

„És mit ir neked?“

„Arra kér, hogy írnam meg, mikor van anyja halálának évfordulója. . . .“

„Megírtad neki?“

„Igen!“

Kis szünet után mondá:

„Játszunk tovább. Neked kell kezdeni.“

Nem sokára ezután egy kutyát szerzett a házhoz, mely éjjel szabadon járt az udvaron; mert megtámadhatják egyszerűen, mondá öccséhez, mitől tehát óvakodnia kell . . .

Mint már elbeszeltük, egy holdvilágos éjjelen a kutya ugatásával az egész „negyed“ álmát zavarta. A mennyezet teljes pompájában diszlott, hulló csillagok ragyogva buktak a láthatár alá és a holdvilág merengőn árasztá fényét. De lent a földön az állat vonyított és nem tudott lecsendesülni. Mert közelében, a ház előtt, hova nem juthatott, a köpadon, valami mozgott, némelykor halk hang volt halható, máskor meg úgy tűnt fel, mintha egy kis gyermek lassu sirását csillapítanák . . .

A kutya egész éjjel vonyított.

Két óra felé, midőn a hold egész tisztaságában állott a ház felett, az első emeleten egy ablak nyílt meg, és valaki lekiálta:

„Ki van lent?“

A kutya felismerte gazdája hangját és kis időre elhallgatott.

„Hát ki van oda lent?“ hallatszott ismételten felülről.

De nem felelt senki.

Csak halk nyöszörgés, csak egy elfojtott, az emberi lélek legnagyobb nyomorát eláruló sirás . . . a kutya újból rákezdet panaszára.

Fent az ablak ismét bezáródott. . . .

A hold már lenyugvó félben van, imitt amott egyes csillag csoportok eltűnnek, hűvös szellő kerekedik, a növényeken harmatcseppek ragyognak, csillagok, melylyel a szürkület a földet megöntözi; hogy mire felébred tudja meg, miszerint itt volt és fáit, virágait üdvözölte . . . A köpadon, mely Löw Jakab háza előtt volt, ismét minden lecsendesült.

(Folyt. köv.)

SCHWARZ J.

„A párisi cipőhöz.“

Válódi orosz bagaria eszimek,
Vizhatanságient jólállás.

SCHWARZ J. JOZSEF.

Károly-körút, Károlykaszárnya 17. szám,
ajánlja gazdagon felszerelt cipő gyári raktárát nagyban és kicsinyben, saját készítménye által legjobb és legelősebb annak elismerve, alapítatott 1866. évben.

Hölgyek számára:	
Kömmöd ezipők finom bőr vagy ebelasztíngból	1 frt 20 krtól 1 frt 50 krig
Divatos kömmöd ezipők bőr vagy ebelasztíng vagy esokorral vagy díszítéssel	1 " 70 " 2 " 20 "
Regatta legfinomabb oberlasztíng divatos és elegans	2 " 40 " 2 " 60 "
" finom szalon-lakkból úgy szinte eberlasztíng vagy késztyű bőrrrel legújabb készítés	2 " 70 " 2 " 90 "
Eberlasztíng zügos topán rímás talppal 6" magas szárral	3 " 40 " 4 " — "
Legfinomabb késztyűbőr topán Szalonlak borítottal 6" magas szárral	4 " 50 " 5 " — "
Igen finom zerge vagy Chagrin topán 6" magas szárral	3 " 40 " 3 " 90 "
Urak számára:	
Kömmöd ezipők igen finom bőrből	— " 90 " 1 " 20 "
Legfinomabb maineri borjúbőr zügos topán Borjúbőr topán erős kettős talppal munkások számára	4 " — " 4 " 50 "
Regatta Lak vagy borjúbőről	3 " 50 " 3 " 80 "
Szalonlak vagy borjúbőr zügos topán divatos és varrott talppal	4 " — " 4 " 50 "
Zerge vagy Chagrin topán erős talppal	4 " 50 " 5 " — "
Legnagyobb válasszék fi-lány és gyermekek cipőikben, úgy szinte legdivatosabb ránezes szimák mindentéle nagyságban. Vidéki megrendelések mérték vagy mintaczipő szerint utánvél mellett pontosan teljesítettek. A t. ez. közönség saját érdekében kéretik „A Párisi cipőhöz“ címűt figyelembe venni. Részletes árjegyzék bérmentve beküldetik.	